

18-49 Yaş Evli Kadınlarda Aile Planlaması Yöntemlerini Kullanma Durumları ve Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi Evaluation of Using Family Planning Methods and Affecting Factors in Married Women aged 18–49

Muhammet Kızmaz¹, Mehmet Emre Ay², Ezgi Döner³, Funda Gökğöz Durmaz⁴, Burcu Kumtepe Kurt¹

¹ Uzm.Dr., Gemerek Devlet Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, Sivas, Türkiye

² Uzm.Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Karaman, Türkiye

³ Gemerek Devlet Hastanesi, Kalite Birimi, Sivas, Türkiye

⁴ Uzm.Dr., Konya Karatay Karşehir 37 Nolu Aile Sağlığı Merkezi, Konya, Türkiye

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, 18-49 yaş arası evli kadınların aile planlaması kullanımını, hangi yöntemlerin tercih edildiğini ve bilgi düzeylerini belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Çalışma, Gemerek Devlet Hastanesi Aile hekimliği kliniklerine 15.12.2019-01.03.2020 tarihleri arasında başvuran 18-49 yaş arası kadın hastalarda yüz yüze anket uygulanarak yapılan kesitsel tanımlayıcı bir araştırmadır. 18-49 yaş arası tüm evli kadın hastalar rastlantısal olarak seçilerek çalışmaya alınmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan 204 kadının yaş ortalaması 37,19±7,45 (min:18 max:49) olarak bulunmuştur. Katılımcıların aile planlaması kullanma oranı %74,5 saptanmıştır. Katılımcıların %57,4'ü (n:117) modern yöntemler kullanırken, %17,1'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır. Aile planlaması kullanan kadınların sadece %40,1'i sağlık danışmanlığı almıştır. Kullandığı yöntem ile ilgili sağlık danışmanlığı alanların en çok tercih ettikleri yöntem rahim içi araç (RİA) %36,1 (n:22) olmuştur. Danışmanlık almayanların %50,5'i (n:46) kondom kullanmaktadır. Sağlık danışmanlığı alanların hiç biri geleneksel yöntemleri kullanmazken, sağlık danışmanlığı almayanların %38,5'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır (p<0,001 x²:30,480).

Sonuç: Çalışmada, aile planlaması kullanma oranı Türkiye verileri ile yakın bulunmuştur. Aile danışmanlığı almış olmak modern yöntemleri kullanmaya teşvik etmektedir. Ancak aile danışmanlığı alan kadın oranı düşüktür.

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması, kadın sağlığı, üreme sağlığı

Summary

Objective: Aim of the study is to determine the family planning use of married women between the ages of 18-49, which methods are preferred and their knowledge level.

Material and Methods: This study is a cross-sectional descriptive study conducted by applying a face-to-face questionnaire on female patients aged 18-49 years who applied to Gemerek State Hospital Family medicine clinics between 15.12.2019-01.03.2020. All married female patients between the ages of 18-49 were randomly selected and included in the study.

Results: The mean age of 204 women participating in the study was found to be 37.19±7.45 (min:18 max:49). The rate of using family planning of the participants was 74.5%. The rate of participants using modern family planning methods was 57.4% (n:117) and the rate of using traditional methods was 17.1% (n:35). Only 40.1% of women using family planning received health counseling. The most preferred method by those who received health counseling regarding the method was intrauterine device (IUD) 36.1%. Of those who did not receive health counseling, 50.5% (n:46) use condoms. While none of those who received health counseling use traditional methods, 38.5% (n:35) of those who did not receive health counseling use traditional methods (p<0.001 x²:30,480).

Conclusion: The rate of using family planning in the study was found to be close to Turkey's data. Having received family counseling encourages using modern methods. But, the rate of women receiving family counseling is low.

Key words: Family planning, women's health, reproductive health

Kabul Tarihi: 18.Aralık.2022

Giriş

Üreme sağlığı kavramı, 1994'te Kahire konferansında uzun tartışmalar neticesinde tanımlanan yeni bir kavramdır. Bu konferansta yapılan tanıma göre üreme sağlığı, insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamları, üreme yetenekleri ve bu yeteneği kullanıp kullanamayacakları ve ne zaman ne sıklıkla kullanacakları konusunda karar verme özgürlükleri olması demektir (1).

Kahire konferansıyla birlikte tüm dünyada ve Türkiye'de kabul edilen üreme sağlığı kavramının bir parçası olan aile planlaması, bireylerin ya da eşlerin istenmeyen gebeliklerden sakınmalarına; iki doğum arasındaki süreyi düzenlemelerine, yaşlarını ve sosyoekonomik durumlarını göz önüne alarak, ne zaman ve ne kadar çocuk sahibi olacaklarına karar vermelerine; çocuğu olmayan ailelerin çocuk sahibi olma isteklerini gerçekleştirmelerine yardım eden uygulamaların tümüdür (2).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre güncellenmiş aile planlaması tanımını; "bireylerin ve çiftlerin arzu ettikleri çocuk sayısını ve doğumlarının aralığını ve zamanlamasını öngörmelerine olanak tanır; bu istem dışı gebelikler için doğum kontrol yöntemlerinin kullanılması ve infertilitenin tedavisi ile sağlanır" (3). Aile planlaması hizmetleri aile fertlerini çocuk sahibi olma veya doğum kontrol yöntemleri kullanarak gebelikten korunma arasında serbest bırakır (4).

Ülkemizde, toplam doğurganlık hızı, 2001 yılında 2,38 iken 2019 yılında 1,88 çocuğa gerilemiştir (5). Ancak yapılan çalışmalar Türkiye'deki kadınların önemli bir kısmının hala doğum kontrol yöntemi kullanmadığını veya gebe kalma riski yüksek olan yöntemleri seçtiklerini göstermektedir (4,6). 2019 yılında dünya genelindeki 1,9 milyar üreme çağındaki kadın grubu (15-49 yaş) arasında 1,1 milyarının aile planlamasına ihtiyacı vardır; bunların 842 milyonu doğum kontrol yöntemleri kullanırken ve 270 milyonu karşılanmamış doğum kontrolü ihtiyacına sahiptir (7,8).

Dünyada 2011 verilerine göre herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanma %63,2, etkin yöntem kullanma %57, etkin olmayan yöntem kullanma %6,1; gelişmiş ülkelerde bu oran sırasıyla %70,1, %61, %9; gelişmekte olan ülkelerde %62, %56, %5,6 dır (9). Türkiye Nüfus ve Sağlık (TNSA) 2013'e göre Türkiye'de halen herhangi bir AP yöntemi kullanma sıklığı %73,5, etkin yöntem kullanma oranı %47,4, etkin olmayan yöntem kullanma oranı %26'dır. Doğu bölgesinde ise bu oranlar sırasıyla %69,2, %39,2, %23 olarak belirtilmiştir (10).

Tüm dünyada en yaygın kullanılan kontraseptif yöntem, tüp ligasyonu (%18,9) olup bunu rahim içi araçlar (RIA) (%14,3) , oral kontraseptifler (Hap) (%8,8) ve erkek kondomu (%7,6) izlemektedir (9).

Dünyada ve Türkiye'de bu konuda yapılmış çalışmalar olsa da çalışmanın yapıldığı bölgede bu konuda daha önce yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. 18-49 yaş arası evli kadınların aile planlaması kullanımını, hangi yöntemlerin tercih edildiğini ve bilgi düzeylerini belirlemek; bu çalışmanın amacıdır.

Gereç ve Yöntem

Çalışma; Gemerek Devlet Hastanesi Aile hekimliği kliniklerine 15.12.2019-01.03.2020 tarihleri arasında başvuran 18-49 yaş arası kadın hastalarda yüz yüze anket uygulanarak yapılan kesitsel tanımlayıcı bir araştırmadır. Literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmacılar tarafından oluşturulan anket yine araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan anket hastaların ve eşlerinin sosyodemografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, yaşadığı yer, meslek, gelir düzeyi, yaşam ortamı), aile planlaması hakkındaki bilgilerini, gebelik ve doğum yapma durumlarını inceleyen ve aile planlaması kullanım yöntemlerinin çeşidini ve sıklığını araştırmayı amaçlayan 54 sorudan oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanması için yapılan ön çalışma sonucu elde edilen verilere göre $\beta=90$ güç, $\alpha=0,05$ hata payı ve $d=0,3$ etki büyüklüğü ile 204 sayısı yeterli bulunmuştur

(GPower programı). Çalışmanın yapılması için Gemerek Devlet Hastanesi Başhekimliği'nden izin alınmıştır. 18-49 yaş arası tüm evli kadın hastalar rastlantısal olarak seçilerek çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen hastalar ve evli olmayanlar çalışmaya alınmamıştır. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 2019-12/11 numaralı karar ile etik oluru alınmıştır.

İstatistiksel Analiz

Tüm veriler SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanıldı. Kategorik verilerin sıklık dağılımları verilerek gruplar arasında, ki kare testi, iki ayrı grubun belli bir değişkene ait ölçümlerini karşılaştırmak için de student-t testi kullanıldı. Sayısal değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson korelasyon analizleri yapıldı. Korelasyon katsayısı (r); 0,000-0,249 arası zayıf; 0,250-0,499 arası orta; 0,500-0,749 arası güçlü; 0,750-1,000 arası çok güçlü ilişki olarak değerlendirildi. Önemlilik düzeyi olarak $p < 0.05$ alındı.

Bulgular

Yaş ortalaması $37,19 \pm 7,45$ (min:18 max:49) olan 204 kadın hasta çalışmaya alınmıştır. Çalışmada 30 yaş ve üstü kadınlar katılımcıların %88,6'sını oluştururken, 18-29 yaş arası kadınların oranı %11,4'tür. Eşlerinin yaş ortalaması $40,49 \pm 7,92$ 'dir (min:25 max:60). Kadınların %83,4'ünün (n:170) eşinin yaşı kendinden büyük, %13,7'sinin (n:28) yaşı eşi ile aynı ve %2,9'unun (n:6) yaşı eşinden büyüktür. Eşlerinin yaşı büyük olanlar ortalama $3,35 \pm 2,85$ (min:1 max:11) yaş eşlerinden küçük, eşlerinin yaşı küçük olanlar da ortalama $1,66 \pm 0,56$ (min:1 max:2) yaş eşlerinden daha büyüklerdir. Kadınların evlilik yaşları ortalama $22,91 \pm 4,29$ 'dur (min:15 max:39). Ailedeki ortalama kişi sayısı $3,83 \pm 1,09$ 'dur (min:2 max:8). Kadınların ve eşlerinin sosyodemografik özellikleri tablo 1'de gösterilmiştir (Tablo 1).

Katılımcıların %95,2'si (n:194) en az bir kez gebe kalmış, %5'i (n:10) hiç gebe kalmamışlardır. Aile planlaması ile ilgili kadınlara yöneltilen sorular tablo 2'de özetlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Katılımcıların ve eşlerinin sosyodemografik özellikleri

	n	%
Mesleği		
Evhanımı	68	33.3
Memur	89	43.6
Esnaf	10	4.9
Diğer	37	18.1
Kadınların Yaş Aralıkları		
18-20	2	1.0
21-24	9	4.4
25-29	12	5.9
30-34	68	33.3
35-39	36	17.6
40-44	28	13.7
45-49	49	24.0
Eşinin Mesleği		
Memur	64	31.4
Esnaf	33	16.2
Çiftçi	18	8.8
İşçi	51	25.0
Emekli	16	7.8
İşsiz	2	1.0
Diğer	20	9.8
Öğrenim Durumu		
İlkokul	31	15.2
Ortaokul	16	7.8
Lise	59	28.9
Üniversite	98	48.0
Eşinin Öğrenim Durumu		
İlkokul	12	5.9
Ortaokul	28	13.7
Lise	61	29.9
Üniversite	103	50.5
Aylık Gelir (Türk Lirası)		
1000 altı	10	4.9
1000-3000	65	31.9
3000-5000	59	28.9
5000 ve üstü	70	34.3
Aile Tipi		
Çekirdek	186	91.2
Geniş	18	8.8
Yaşanılan Yer		
Köy	34	16.7
İlçe	51	25.0
Şehir	119	58.3
Eşle Akrabalık		
Evet	31	15.2
Hayır	173	84.8
Engelli Çocuk		
Evet	8	3.9
Hayır	196	96.1

Tablo 2. Kadınların aile planlaması ile ilgili düşünceleri

	Ort.±SS
Şu an kullanılan yöntemi ne kadar süredir kullanıyorsunuz? (yıl)	5.72±504
En uzun süreli kullandığınız yöntem süresi? (yıl)	3.50±3.23
	n/%
Şu an korunmama sebebiniz nedir? (n:52)	
Ben istemiyorum	8 /%15.4
Gebeyim	7/%13.5
Tıbbi nedeni	4/%7.7
Diğer	33/%63.4
Bıraktığımız yöntemi bırakma sebebiniz nedir? (n:65)	
Gebe kaldığım için	7/%10.8
Gebe kalmak istediğim için	21/3%2.3
Yan etkileri olduğu için	28/%43.1
Diğer	9/%13.8
Kullandığımız yöntemi nerden temin ediyorsunuz? (n:152)	
Sağlık kuruluşu	54/%35.5
Eczane	41/%27.0
Diğer	57/%37.5
Sizce kim korunmalı? (n:204)	
Kadın	16/%7.8
Erkek	47/%23.0
İkisi	131/%64.2
Fikrim Yok	10/%4.9
Eşiniz aile planlaması hakkında ne düşünüyor? (n:204)	
Doğru Buluyor	161/%78.9
Doğru Bulmuyor	8/%3.9
Bilmiyorum	35/%17.2
İstemsiz gebe kalınca ne yapmalı? (n:204)	
Doğurmalı	124/%60.8
Aldırmalı	24/%11.8
Bilmiyorum	56/%27.5
Bir kadın emzirirken gebe kalma ihtimali var mıdır? (n:204)	
Evet	173/%84.8
Hayır	14/%6.9
Bilmiyorum	17/%8.3
Kaç kez kürtaj oldunuz? (n:55)	
1	41/%74.5
2	10/%18.2
3	4/%7.3
Neden kürtaj oldunuz? (n:55)	
İstemediğim gebelik	14/%25.5
Tıbbi neden	41/%74.5
Sizce kürtaj aile planlaması yöntemimidir? (n:204)	
Evet	10/%4.9
Hayır	175/%85.8
Bilmiyorum	19/%9.3

Eğitim seviyesi ilköğretim olanlar arasında geri çekme %50,0 (n:8), ortaokul olanlar arasında RİA %60 (n:6), lise ve üniversite olanlar arasında kondom (sırasıyla %38,8 (n:19) ve %48,1 (n:37)) en çok kullanılan yöntemdir. Katılımcıların korunma yöntemlerini duymuş olma oranları tablo.3'de gösterilmiştir (Tablo 3).

Katılımcıların aile planlaması kullanma oranı %74,5 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %57,4'ü (n:117) modern yöntemler kullanırken, %17,1'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır. Katılımcıların korunma yöntemleri seçimi ve aile hekimleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar tablo.4'de özetlenmiştir (Tablo 4).

Kullandığı yöntem ile ilgili sağlık danışmanlığı alanların en çok tercih ettikleri yöntem sırasıyla RİA %36,1 (n:22), hap %31,1 (n:19) ve kondom %19,7 (n:12) olmuştur (Tablo.5). Danışmanlık almayanların %50,5'i (n:46) kondom, %36,3'ü (n:33) geri çekme ve %6,6'sı (n:6) RİA kullanmaktadır (Tablo.5). Sağlık danışmanlığı alanların hiç biri geleneksel yöntemleri kullanmazken, sağlık danışmanlığı almayanların %38,5'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır (p<0,001 x²:30,480).

Tartışma

Bu çalışmada kırsal bir ilçe hastanesine başvuran 18-49 yaş arası evli kadınlarda aile planlaması yöntemlerini kullanma durumları ve etkileyen faktörler incelenmiştir. Çalışmada aile planlaması kullanma oranı %74,5 olarak bulunmuştur. TNSA 2018 verilerine göre ülkemizde evli olan kadınların %70'i gebeliği önleyici herhangi bir yöntem kullanmaktadır (6). Türkiye genelinde kadınların %49'u modern, %21'i ise geleneksel yöntemlerden yararlanmaktadır ve en çok kullanılan geleneksel yöntem geri çekme yöntemidir (%20) (6). Dünya genelinde kadınlar %77 modern, %8 geleneksel yöntemler kullanmakta ve %15'i herhangi bir yöntem kullanmamaktadır (11). Çalışmada katılımcıların %57,4'ü (n:117) modern yöntemler kullanırken %17,1'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır. Çalışmanın yapıldığı orta Anadolu bölgesinde ise TNSA 2018 verilerine göre kadınların %54'ü modern yöntemler kullanmaktadır (6).

Tablo 3. Korunma Yöntemlerini duymuş olma ve kullanım durumları

	Duydum (n/%)	Duymadım (n/%)	Şuan Kullanılan Yöntem (n:152)	Kullanıp bırakılanlardan en uzun süre kullanılan (n:65)
Hap	198/%97.1	6/%2.9	21/%13.8	35/%53.8
Geri çekme	141/%69.1	63/%30.9	33/%21.7	8/%12.3
Vajinal duş	46/%22.5	158/%77.5	0	0
Rahim içi araç	171/%83.8	33/%16.2	28/%18.4	10/%15.4
Emzirme	86/%42.2	118/%57.8	0	0
Kondom	188/%92.2	16/%7.8	58/%38.2	10/%15.4
Ciltaltı implant	72/%35.3	132/%64.7	2/%1.3	2/%3.1
Takvim	74/%36.3	130/%63.7	2/%1.3	0
Spermisit	27/%13.2	177/%86.8	0	0
Erkeğin tüp bağlatması	81/%39.7	123/%60.3	0	0
Kadının tüp bağlatması	181/%88.7	23/%11.3	8/%5.3	0

Tablo 4. Aile planlaması, danışmanlık ve sağlık durumları ile ilgili sorular

	Evet n/%	Hayır n/%
Eşiniz veya siz korunma yöntemi kullanıyor musunuz?	152/%74.5	52/%25.5
Yöntem ile ilgili sağlık danışmanlığı aldınız mı? (n:152)	61/%40.1	91/%59.9
Korunma yöntemi için önemli olan; (birden fazla cevap verilebilir)		
Güvenirlilik	96/%62.3	58/%37.7
Kolay ulaşım	61/%39.6	93/%60.4
Ücretsiz olması	20/%13.0	134/%87
Yan etki az olması	86/%55.8	68/%44.2
Diğer	14/%9.1	68/%90.9
Yönteme eşinizle mi karar verdiniz? (n:152)	139/%91.4	13/%8.6
Daha önce kullanıp bıraktığınız yöntem var mı? (n:204)	65/%31.9	139/%68.1
Hiç kürtaj oldunuz mu? (n:204)	55/%27.0	149/%73.0
Aile hekiminizi tanıyor musunuz? (n:204)	122/%59.8	82/%40.2
Aile Hekiminizden aile planlaması ile ilgili bilgi aldınız mı? (n:204)	63/%30.9	141/%69.1
Kronik hastalığınız var mı? (n:204)	47/%23.0	157/%77.0
Sigara içiyor musunuz? (n:204)	38/%18.6	166/%81.4

Çalışma sonuçları, TNSA 2018 verileri ile benzer görünmektedir. Acar ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmaya göre ise koruyucu yöntem kullanım oranı çalışmadan daha yüksek olarak %93 bulunmuş, yöntem kullananların %64'ü modern %36'sı geleneksel yöntem kullandığı belirtilmiştir (12).

Çalışmada yaş ortalaması 37,19±7,45'dir (min:18 max:49). %33,3 ile 30-34 yaş arası ve %24 ile 45-49 yaş arasındaki kadınlar yaş grupları arasında en fazla katılımcı oranına sahiptir. Ancak TNSA 2018 çalışmasında tüm yaş gruplarından eşit denilebilecek oranlarda katılımcı incelenmiştir (6). Çalışmadaki 30 yaş ve üstü kadın oranı TNSA 2018 çalışmasına göre daha fazla bulunmaktadır. Çalışmada 30 yaş ve üstü kadınlar katılımcıların %88,6'sını oluştururken, TNSA 2018 çalışmasına katılanların %56'sı 30 yaş ve üstüdedir (6).

TNSA 2018 verilerine göre kondom (%19), RİA (%14) ve tüplerin bağlanması (%10) en çok kullanılan modern yöntemlerdir (6). Çalışmada kullanılan yöntemlerden ilk üç sırada sırasıyla kondom (%38,2), geri çekme (%21,7) ve RİA (%18,4) gelmektedir. Tüplerin bağlanması %5,3 oran ile çalışmada TNSA 2018 verilerine göre daha az bulunmuşken, geri çekme yöntemi daha sık kullanılmaktadır. TNSA 2018 verilerine ve çalışmaya göre geri çekme geleneksel yöntemler arasında en sık kullanılan yöntemdir.

Tablo 5. Sağlık danışmanlığı alma durumuna göre kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması

Sağlık Danışmanlığı Aldınız mı?	Şuan Hangi Yöntemi Kullanıyorsunuz?							Total
	Hap	Geri Çekme	Rahim İçi Araç	Kondom	Ciltaltı İmplant	Takvim	Kadın Tüp Bağlatma	
Evet	19	0	22	12	2	0	6	61
	31.1%	0.0%	36.1%	19.7%	3.3%	0.0%	9.8%	100.0%
Hayır	2	33	6	46	0	2	2	91
	2.2%	36.3%	6.6%	50.5%	0.0%	2.2%	2.2%	100.0%
p/x ²	<0,001 / 94,316							

Tüplerin bağlatılmasının az seçilmesi dini ve kültürel inançlar sebebi ile olabilir (13). Kondom ve RİA her iki çalışmada da ilk sırada kullanılan yöntemler arasında gelmektedir. Vajinal duş, spermisit, erkeğin tüp bağlatması ve emzirme kimse tarafından kullanılan yöntem olarak bildirilmemiştir.

Diyarbakır'da yapılan bir çalışmaya göre katılımcıların aile planlaması tercih etme nedenleri %40,0 güvenilir olması, %26,4 rahat olması, %12,6 kolay ulaşılır olması, %11,9 yan etkileri az olması olarak bulunmuştur (14). Sunulan çalışmada katılımcılar kullanılan yöntemin güvenilir olması, yan etkisinin az olmasını ve üçüncü sırada kolay ulaşılabilir olmasını önemsemiştir.

Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,5 kişidir (6). Çalışmada da ailedeki ortalama kişi sayısı Türkiye ortalamasına yakın olarak 3,83 kişidir.

Çalışmada yöntemlerden en çok duyulan ilk sırada hap (%97,1), ikinci sırada kondom (%92,2) ve ardından kadın tüp bağlatması (%88,7) gelmektedir. TNSA 2018 verilerine göre kadınların %97'si en az bir modern aile planlaması yöntemi bilmektedir. Hap (%93), tüplerin bağlanması (%85), RİA (%84) ve kondom (%83) kadınlar arasında en yaygın olarak bilinen yöntemlerdir (6). Aile planlaması yöntemlerini bilme durumları değerlendirildiğinde, modern yöntemlerden kadınların %86,4'ü hap, %73,8'i kondom, %85,5'i RİA, %7,9'u vazektomi, %69,6'sı enjeksiyon, %65,4'ü ise tüp ligasyonunu bilmektedir (15). Çalışmada, yöntemlerden en az duyulan spermisit (%13,2), vajinal duş (%22,5) ve cilt altı implant (%35,3) gelmektedir. Hap; çalışmada ve TNSA 2018 verilerinde en çok

duyulan yöntemlerden olsa da ilk tercih edilen yöntemler arasında değildir. Ayrıca çalışmada kullanılıp bırakılan yöntemler arasında ilk sırada hap (%53,8), ardından rahim içi araç (%15,4) ve kondom (%15,4) gelmektedir. Çalışmada yöntem bırakmanın en önemli sebebi yan etki (%43,1), ikinci sırada ise gebelik isteği (%32,3) olarak bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada kadınların %7-12'sinin kullandıkları yöntemden memnun olmadığı ve en sık yöntem değiştirme nedenlerinin gebelik isteği, yan etkilerden rahatsızlık duyma ve kullanıma bağlı sağlık riskleri olduğu bildirilmiştir (16). Acar ve arkadaşlarının çalışmasına göre kesilen yöntemler sırasıyla kondom (%35,3), kombine oral kontraseptif (%30,9), RİA (%26,5) ve geri çekme (%26,5) olarak bulunmuştur (12). Kadınların %82,5'i kondom kullanmama nedeni olarak eşinin rahatsızlığını, %48,5'i kombine oral kontraseptif bırakma nedenleri olarak amenore, hipermenore, kilo alımına bağlı sağlık sorunları ve baş ağrısı, geri çekme yöntemini bırakan kadınların %60'ı istenmeyen bir hamilelik yaşadıklarını belirtmişlerdir (12).

Günümüzde, Türkiye'de bir kadın ortalama 2,3 çocuk doğurmaktadır (6). Çalışmada canlı doğum sayısı ortalama 1,85±0,89 (min:0 max:5), Türkiye'de kadınların istediği çocuk sayısı ortalama olarak 2,8'dir. Çalışmada kadınlara göre çocuk için ideal sayı ortalama 2,50±0,84'dür (min:1 max:5). Kadınların ideal çocuk sayısı, daha yaşlı kadınlar (45-49 yaş) arasında (3,1 çocuk) ve Doğu'da (3,4 çocuk) iken; genç kadınlar (15-19 yaş) arasında (2,3 çocuk) ve Kuzey'de (2,5 çocuk) en azdır (6).

Türkiye geneli ortanca ilk doğum yaşı 25-49 yaşlarındaki kadınlar için 23,3'tür (6).

1994 yılında Kahire'de Birleşmiş Milletler üye devletleri tarafından kararlaştırıldığı gibi, güvenli olmayan kürtajın önlenmesi halk sağlığı için bir öncelik olmalı ve kürtaj bir aile planlaması yöntemi olarak teşvik edilmemelidir (3). Güvenli olmayan kürtajları ve anne ölümlerini önlemek için aile planlaması etkili bir yöntemdir (17). Çalışmadaki kadınların %4,9'u kürtajı aile planlaması olarak görürken, %8,3'ü de aile planlaması olup olmadığını bilmediğini belirtmiştir. Çalışmamızda kadınlardan kürtaj olanlardan %25,5'i istemsiz gebelikten dolayı kürtaj olmuşlardır.

Çalışmada sağlık danışmanlığı alanların hiç biri geleneksel yöntemleri kullanmazken, sağlık danışmanlığı almayanların %38,5'i (n:35) geleneksel yöntemler kullanmaktadır. Ancak aile planlaması kullanan kadınların sadece %40,1'i sağlık danışmanlığı almıştır (Tablo 4). Kadınların %73'ünün yöntem başarısızlığı ve istenmeyen gebelik riskinden endişe duyduğu belirtilmiştir (18). Başarısızlığı ve endişeyi azaltmak için aile planlaması danışmanlığını daha ulaşılır ve yaygın hale getirmek, modern ve güvenilir yöntemleri kişisel farklılıklara göre danışana önermek ve danışanın karar vermesine yardımcı olmak için ülkemizdeki aile hekimliği sisteminin uygun bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Doğum kontrol hizmetlerinin mevcudiyeti ve erişilebilirliği, kadınların kişisel özelliklerine ve sağlık koşullarına uygun doğum kontrol yöntemlerinin seçimini kolaylaştırmaktadır (19). Ancak çalışmada kadınların sadece %30,9'u aile hekiminden aile planlaması ile ilgili bilgi aldığını söylemiştir. Katılımcıların %59,8'i aile hekimini tanıdığını bildirmiştir. Aile hekiminden aile planlaması danışmanlığı ve aile hekimini tanıyan olma oranı düşük bulunmuştur.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Anket uygulamaları sırasında toplumsal ve kültürel algıların etkisi ile utanma ve çekinme gibi sebeplerden dolayı yanlış cevap verilmiş olma ihtimali vardır. Geçmişe dönük soruların cevabını yanlış hatırlama ihtimali de düşünülmelidir.

Sonuçlar

Çalışmaya göre 18-49 yaş arası kadınlarda aile planlaması kullanımı %74,5 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %57,4'ü modern yöntemler kullanırken, %17,1'i geleneksel yöntemler

kullanmaktadır. En çok kullanılan modern yöntem kondom, en çok kullanılan geleneksel yöntem geri çekmedir. Aile planlaması danışmanlığı alan kadınların tamamı modern yöntemler kullanmaktadır. Ancak kadınların aile danışmanlığı alma oranı düşük bulunmuştur. Kadınların yöntem bırakmadaki en önemli nedeni yan etki olarak bulunmuştur.

Kaynaklar

1. Cinsel Sağlık Ve Üreme Sağlığı Sağlık Sektörü için Ulusal Stratejik Eylem Planı 2005-2015. 2005 [cited 2021 Jul 25]. Available from: <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/acşap9.pdf>
2. Ertem M, Çan G. Türkiye Sağlık Raporu 2014. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği. 2015;723.
3. WHO. The ABC's of family planning. [cited 2021 Jul 25]. Available from: https://www.who.int/pmnch/media/news/2010/20100322_d_shaw_oped/en/
4. Yılmaz DH, Oktay G, Kunt İÇ, Özsoy AZ, Çakmak B, Delibaş İB, et al. Yaş gruplarına göre kadınların aile planlamasına bakışları ve seçtikleri yöntemlerin değerlendirilmesi: Tersiyer tek merkez deneyimi. Dicle Tıp Dergisi 2016;43:413-8.
5. TÜİK Kurumsa. [cited 2021 Jul 25]. Available from: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2020-33707>
6. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması, Temel Bulgular. 2019. Available from: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/2018_TNSA_Ozet_Rapor.pdf
7. Kantorová V, Wheldon MC, Ueffing P, Dasgupta ANZ. Estimating progress towards meeting women's contraceptive needs in 185 countries: A Bayesian hierarchical modelling study. PLOS Med 2020;17(2):e1003026.
8. Family Planning and the 2030 Agenda for Sustainable Development Data Booklet. 2011 [cited 2021 Jul 26]. Available from: https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/family/familyPlanning_DataBooklet_2019.pdf
9. World Contraceptive Patterns 2013 United Nations Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/S0140->
10. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2013 Nüfus ve Sağlık Araştırması, Temel Bulgular. [cited 2021 Jul 25]. Available from: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf
11. United Nations Department of Economic and

- Social Affairs PD. World Family Planning 2020 Highlights: Accelerating action to ensure universal access to family planning. 2020 [cited 2021 Jul 13]. Available from: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2020/Sep/unpd_2020_worldfamilyplanning_highlights.pdf
12. Acar Z, Şahin N, Demirci FN. 18-49 Yaş Arası Evli Kadınların Kontraseptif Yöntem Kullanma Tercihleri ve Bırakma Nedenleri. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Derg 2021;4(1):29–38.
  13. Family planning/contraception methods. [cited 2021 Jul 26]. Available from: <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/family-planning-contraception>
  14. Yavuz D. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi aile planlaması polikliniğine başvuran 15-49 yaş arası kadınların aile planlaması hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları. Uzmanlık tezi. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2018.
  15. Karabulutlu Ö, Ersöz B. Kars İli, Susuz İlçe Merkezine Bağlı Aile Planlaması Yöntemi Kullanan 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınlarda Kullanılan Yöntem ve Yöntem Seçimini Etkileyen Faktörler. *Cauc J Sci* 2017;4(1):26–44.
  16. Johnson S, Pion C, Jennings V. Current methods and attitudes of women towards contraception in Europe and America. *Reprod Health* 2013;10(1):7.
  17. WHO. Family Planning - A global handbook for providers 2018 edition. [cited 2021 Jul 26]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/260156/9780999203705-eng.pdf>
  18. Sarvestani KKS. Determinants of Withdrawal Use as a Contraception Method. *J Midwifery Womens Health* 2019;7(2):1621–9.
  19. Kırıcı P, Kaplan S, Karaçor T, Nacar MC. Aile Planlaması Danışmanlık Hizmetinin Kadınların Kontraseptif Yöntem Tercihine Etkisi: Bir Tersiyer Merkez Deneyimi. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Derg* 2020;17:425–30.

İletişim:

Uzm.Dr.Muhammet Kızmaz
Gemerek Devlet Hastanesi Aile Hekimliği
Kliniği, Sivas, Türkiye
Tel: +90.555.8493537
E-mail: muhammet-kizmaz@hotmail.com